[2024] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 280

ਐਮ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 2019 ਦਾ 838)

21 ਮਾਰਚ 2024

[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ,* ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਜੇ ਬੀ

ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ ਦੀਆਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ (GIB).

ਹੈੱਡਨੋਟਸ

ਵਾਤਾਵਰਣ - ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ (ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ.) ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗਿਰਾਵਟ - ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। – ਵੀਡੀਓ ਆਰਡਰ ਡੀ. ਟੀ. ਡੀ. 19.04.2021, ਹਾਈ ਵੋਲਟੇਜ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਛਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਬਲ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਓਵਰਹੈੱਡ ਪਾਵਰ ਲਾਈਨਾਂ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਜੀਆਈਬੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਓਵਰਹੈੱਡ ਪਾਵਰ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ। ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼-ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਃ

ਆਯੋਜਿਤਃ ਜੀਆਈਬੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ-ਹਾਲਾਂਕਿ, ਲਗਭਗ 99,000 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਮ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ-ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ - ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਬਲੀਦਾਨ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਦੋਵੇਂ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ 'ਤੇ ਹੈ-ਦੋਵਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ-ਬਲਕਿ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਓਵਰਹੈੱਡ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ-ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ' ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। – ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 19.04.2021 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ - ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਵੋਲਟੇਜ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵੋਲਟੇਜ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਦਿਸ਼ਾ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੈਲੀਬਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। – ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ-ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼-ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਜੀਆਈਬੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਰਣਿਤ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ-ਕਮੇਟੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। [ਪੈਰਾ 52,60,62,64,66,70,72]

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਵਚਨਬੱਧਤਾ-ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ 'ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ; ਕਿਯੋਟੋ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ; ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤਾ-ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ' ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੌਰ ਮਿਸ਼ਨ; ਐੱਨਹਾਂਸਡ ਐਨਰਜੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ, ਗ੍ਰੀਨ ਇੰਡੀਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ; ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤਕ ਗਿਆਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ-ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਤੁਰੰਤ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ-ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਆਰਟੀਕਲ 14,21,48 ਏ, 51 ਏ (ਜੀ)

ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਃ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਛਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। – ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 48 ਏ, ਧਾਰਾ 51 ਏ (ਜੀ) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਆਰਟੀਕਲ 21 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ - ਇਹ ਲੇਖ ਸਾਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹਨ - ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਅਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਹਨ। – ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਬਾਹੀ ਸਾਲ ਦਰ ਸਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 21 ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਆਰਟੀਕਲ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ) ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਵੈਕਟਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ, ਸੋਕੇ, ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਤੂਫਾਨ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਭੋਜਨ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਘਾਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ - ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ- ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸਥਾਪਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਜੋ ਸਵੱਛ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। – ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ, ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 19,20,24,25,27,34,35]

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੁਕੱਦਮਾ-ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ 'ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ-ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗਲੋਬਲ ਰੁਝਾਨ-ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ-ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਐਮ ਸੀ ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ (2000) ਸਪੋਟ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 389:(2000) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 213; ਵੀਰੇਂਦਰ ਗੌਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (1994) ਸਪੋਟ. 6 ਐੱਸਸੀਆਰ 78: (1995) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 577; ਕਰਨਾਟਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਕੇਨਚੱਪਾ [2006] ਸਪੋਟ. 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 362: (2006) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 371; ਬੰਬੇ ਡਾਇੰਗ ਐਂਡ ਐਮ. ਐਫ. ਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ (3) ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟਲ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ [2006] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 920: (2006) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 434; ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਨੈੱਟਵਰਕ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੁਪਰ ਕੈਸੇਟ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [2008] 9 ਐੱਸਸੀਆਰ 165: (2008) 13 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 30; ਅਪੈਰਲ ਐਕਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਏ. ਕੇ. ਚੋਪੜਾ [1999]1 ਐੱਸਸੀਆਰ 117: (1999) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 759-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਰਾਜ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਨੀਤੀ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਬਨਾਮ ਅਰਗੇਂਡਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਐਚਆਰ 20 ਦਸੰਬਰ 2019 ਈ ਸੀ ਐਲ ਆਈ: ਐਨ ਐਲ:ਐੱਚ ਆਰ:2019:2006; ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ, ਸਾਚੀ ਐਟ ਅਲ ਵੀ ਅਰਜਨਟੀਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਦਸੰਬਰ) ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ, 22 ਸਤੰਬਰ 2021, ਸੀਆਰਸੀ/ਸੀ/88/ਡੀ/104/2019; ਆਈਓਨ ਟੀਟੀਓਟਾ ਐਨ ਜ਼ੈਡ ਐਸ ਸੀ 107-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਐੱਮ ਬਰਗਰ ਅਤੇ ਜੇ. ਵੈਂਟਜ਼ (ਐਡੀਸ਼ਨ) ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਯੂ. ਐੱਨ. ਈ. ਪੀ.: ਦਸੰਬਰ 2015, ਪੀ 11,19; ਜੇ. ਐੱਚ. ਨੈਕਸ, ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਸਵੱਛ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੈਪੋਰਟੇਅਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੌਂਸਲ, 24 ਜਨਵਰੀ 2018; ਓ ਡੀ ਆਰ ਬੋਇਡ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ' ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ, 25 ਅਕਤੂਬਰ 2018, ਪੀ 2-8; ਜੇ ਸੈਂਟਜ਼ਰ ਅਤੇ ਆਰ ਬਾਇਰਨਜ਼, 'ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗਲੋਬਲ ਰੁਝਾਨਃ 2023 ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ', ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ, (2023) ਡੀ ਬੋਡਨਸਕੀ, 'ਪੈਰਿਸ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਸਮਝੌਤਾਃ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਮੀਦ? '(2016) 110 ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਜਰਨਲ, 288; ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ (ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ' ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ) ਕਲਾ 2; ਐਮ. ਵੇਵਰਿੰਕੇ-ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਆਦਿ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਰਟ 2019, ਪੀ ਪੀ 108-109 ਅਤੇ 130-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ.

ਐਕਟ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ 1972, ਜਲ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1974, ਹਵਾ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1981, ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ 1986, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ 2010; ਊਰਜਾ ਸੰਭਾਲ ਐਕਟ 2001; ਬਿਜਲੀ ਐਕਟ 2003; ਬਿਜਲੀ (ਗ੍ਰੀਨ ਐਨਰਜੀ ਓਪਨ ਐਕਸੈਸ ਦੁਆਰਾ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ) ਨਿਯਮ 2022।

ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ; ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ; ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ; ਕੰਬਲ ਪਾਬੰਦੀ; ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ; ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ; ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੀਤੀ; ਡੋਮੇਨ ਮਾਹਰ; ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ; ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ; ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨ; ਕਿਯੋਟੋ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ; ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤਾ; ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸ ਨਿਕਾਸ; ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ; ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ; ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ; ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ; ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀ; ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ; ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਜਲਵਾਯੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ; ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ; ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਿਰਤਾ; ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ; ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ; ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ; ਕਾਰਬਨ ਫੁਟਪ੍ਰਿੰਟ।

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਨਿਆਂਇਕ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ: ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 2019 ਦਾ 838 (ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ) ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2022 ਦਾ 3570

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤੋ ਚੰਦਰ ਸੇਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੰਚਨ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਸ਼ੁਲਾ ਐਲ ਬਾਖਰੂ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਰਭੀ ਆਨੰਦ, ਅਰਪਿਥ ਜੈਕਬ ਵਰਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਗਪਾਲ, ਤਨਿਸ਼ਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੌਮਿਆ ਸ਼ਰਮਾ, ਮੈਸਰਜ਼ ਲੀਗਲ ਆਪਸ਼ਨਜ਼, ਐਡਵੋਕੇਟਸ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਲਈ।

ਏ. ਜੀ. ਆਰ. ਵੈਂਕਟਰਾਮਣੀ, ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀਆ, ਏ. ਐੱਸ. ਜੀ., ਸ਼ਿਵ ਮੰਗਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਏ. ਜੀ. ਐੱਸ. ਐੱਮ. ਜੀ. ਰਾਮਚੰਦਰਨ, ਡਾ. ਮਨੀਸ਼।

ਸਿੰਘਵੀ, ਰੰਜੀ ਥਾਮਸ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਅੰਕੁਰ ਤਲਵਾਰ, ਸ਼ਿਆਮ ਗੋਪਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚਿਨਮਈ ਚੰਦਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਰੂਪਮਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਘਲ, ਰਮਨ ਯਾਦਵ, ਕਾਰਤੀਕੇ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮੀਆ ਵਿਕਰਮਾ ਥਨਵੀ, ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਧੀ ਜੈਸਵਾਲ, ਸੌਰਭ ਰਾਜਪਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਾਲਿਨੀ ਸਿੰਘ, ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਝਾਅ, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ,ਮਹਿਫੂਜ਼ ਅਹਿਸਾਨ ਨਾਜ਼ਕੀ, ਰਾਹੁਲ ਚਿਟਨਿਸ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਐਸ ਫਾਂਸੇ, ਆਦਰਸ਼ ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਾਤੀ ਘਿਲਦਿਆਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵਯਾਨੀ ਭੱਟ, ਸੰਨੀ ਚੌਧਰੀ, ਅਭਿਮਨਿਊ ਸਿੰਘ ਗਾ, ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਸ਼ੇਖਰ,ਸੰਤੋਸ਼ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਗਿਰੀਸ਼ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨਮ ਆਨੰਦ, ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਸ਼ਿਖਾ ਸੰਸਣਵਾਲ, ਸੋਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਝਾਅ, ਸ਼੍ਰੇਅ ਸੈਣੀ, ਤਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ, ਏਜਾਜ ਐਮ ਕੁਰੈਸ਼ੀ, ਅਨੀਮੇਸ਼ ਰਾਜੋਰੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮੰਤਿਕਾ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੇਸਲ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੰਜੀਤਾ ਰਾਮਚੰਦਰਨ, ਰੋਹਿਤ ਕੇ ਸਿੰਘ, ਵੀਐਨ ਰਘੂਪਤੀ, ਏ ਕਾਰਤਿਕ, ਐਮ/ਐਸ ਵੀਕੇਸੀ ਲਾਅ ਆਫਿਸ, ਵਰੁਣ ਕੇ ਚੋਪੜਾ, ਮੇਹੁਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰਤੀ ਸਿੰਘ, ਆਕਾਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੋਡਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੂਜਾ ਸਿੰਘ, ਬੀ ਪੀ ਸਿੰਘ, ਦੇਵੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਆ ਪੁਰੀ,ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰੁੰਧਤੀ ਕਾਟਜੂ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਸਿਨਹਾ, ਸ਼ਰਦ ਕੁਮਾਰ ਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਵਾ ਦੀਪਕ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਿੰਕੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਾਰੁਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਅੰਕੁਰ ਸੂਦ, ਗੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਵਰੁਣ ਅਗਰਵਾਲ, ਵਿਸ਼ਵੇਵ ਮੁਖਰਜੀ, ਪੁਖਰੰਬਮ ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਗਿਰਿਕ ਭੱਲਾ, ਦਾਮੋਦਰ ਸੋਲੰਕੀ, ਕਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਿਵਿਆਸਨਾ, ਐੱਸ ਐੱਸ ਸ਼ਰਾਫ, ਮਹੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਰਸ਼ਿਤ ਆਨੰਦ,ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਮਾਕਸ਼ੀ ਸਹਿਗਲ, ਈ ਸੀ ਅਗਰਵਾਲਾ, ਐਡਵ. ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ। ਵਿਚਾਰਰ-ਇਨ-ਪ੍ਰਦਰਸਨ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ/ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ

ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਾਰਣੀ *

ਏ. ਮਹਾਨ ਭਾਰਤੀ ਬਸਟਾਰਡ।..... 3

ਬੀ. 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ..... 6

ਸੀ. ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ..... 12

I. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ..... 12

*ਐਡੀਸ਼ਨ. ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ.

II. ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ.....17

III. ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।..... 26

IV. ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੁਕੱਦਮਾ। 31

ਡੀ. 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ।..... 34

1. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ 1 ਅਤੇ ਲੈਸਰ ਫਲੋਰਿਕਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਏ. ਮਹਾਨ ਭਾਰਤੀ ਬਸਟਾਰਡ

2. ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. (ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ ਆਰਡੀਓਟਿਸ ਨਾਈਗ੍ਰੀਸੈਪਸ ਹੈ) ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਜਾਂ ਸੁੱਕੇ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੇਸ਼ ਨੇ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗਿਰਾਵਟ ਵੇਖੀ ਹੈ। 2018 ਤੱਕ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਨੇਚਰ, ਜਾਂ ਆਈ. ਯੂ. ਸੀ. ਐੱਨ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਨੇ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਨੂੰ 'ਨਾਜ਼ੁਕ ਤੌਰ' ਤੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀ 'ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਈ. ਯੂ. ਸੀ. ਐੱਨ. ਦੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ-'ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ' ਅਤੇ 'ਅਲੋਪ'। ਜੀਆਈਬੀ ਨੂੰ 2011 ਤੋਂ 2018 ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 1994 ਤੋਂ 2008 ਤੱਕ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਖ਼ਤਰੇ' ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1988 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਖਤਰੇ' ਦਾ ਲੇਬਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।ਆਈ. ਯੂ. ਸੀ. ਐੱਨ. ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ:[2]

"ਇਸ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਨਿਘਾਰ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਗੜਬੜੀ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇੱਕ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਵੇਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

"ਜੀਆਈਬੀ"

ਆਈਯੂਸੀਐਨਰੈੱਡਲਿਸਟ,'ਗ੍ਰੇਟਇੰਡੀਅਨਬਸਟਾਰਡ''<https://www.iucnredlist.org/species/22691932/134188105#population>

ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

3. ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2013[3] ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 125 ਜੀਆਈਬੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਈਯੂਸੀਐਨ ਨੇ ਪਰਿਪੱਕ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 50 ਤੋਂ 249[4] ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਘਟਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੀ ਘੱਟ ਦਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਹਨ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਤਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਆਈਬੀ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅੰਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੇਵਲੇ, ਮਾਨੀਟਰ ਕਿਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਵਾਂ ਅੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਜਾਂ ਕੁਚਲ ਵੀ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ, ਜੀਆਈਬੀ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੜਕਾਂ, ਖਣਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਿਤ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

4. ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਘਟਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਂਦ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਪੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਣ ਲਈ 2019 ਦੀ ਆਰਟੀਕਲ 32-ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 838 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤਃ

ਏ. ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਿਕਵਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਪੱਟੇ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

3.ਰਾਜਸਥਾਨਸਰਕਾਰ,ਜੰਗਲਾਤਵਿਭਾਗ,'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਗ੍ਰੇਟਇੰਡੀਅਨਬਸਟਾਰਡ'<https://forest.rajasthan.gov.in/content/raj/forest/en/footernav/department-wings/project-great-indian-bustard.html>

4 ਆਈ. ਯੂ. ਸੀ. ਐਨ ਲਾਲ ਸੂਚੀ (ਐਨ 2).

ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ, ਵਿੰਡ ਟਰਬਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਸੋਲਰ ਪੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾਨਾਜ਼ੁਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀ-ਰੋਧਕ ਘੇਰੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਲਈ ਜਨਸੰਖਿਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਬਿਨਾਂ ਚਰਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਨਾਜ਼ੁਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਚਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੋਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਤੇ ਅਰਧ-ਨਾਜ਼ੁਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ;

ਬੀ. ਸਬੰਧਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰੋ ਜੈਸਲਮੇਰ, ਸੋਰਸਨ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵੇਲਾਵਦਰ;

ਸੀ. ਸਾਰੇ ਲੈਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰੋ ਸਮੇਤ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ 'ਬਰਬਾਦੀ' ਅਤੇ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੰਭਾਲ ਨੀਤੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਰਾਉਣ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ;

ਡੀ. ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰੋ (ਜਵਾਬ ਨੰਬਰ 2) ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ GIB ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ;

ਈ. ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੋ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ; ਅਤੇ

ਐੱਫ.ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰੋ ਕਿ ਦੋ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਇੱਕ ਬਣਦੇ ਹਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਮੈਟਾ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮੇਟੀ।

ਬੀ. 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਿਕਾਸ

5. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਨਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਓਵਰਹੈੱਡ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਲਗਭਗ 99,000 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ 2019 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 838 ਵਿੱਚ 2020 ਦੇ ਆਈ.ਏ ਨੰਬਰ 85618 ਵਿੱਚ ਸਨ। ਆਪਰੇਟਿਵ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ

14. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਛਾਉਣਾ ਖਾਸ ਤੌਰ' ਤੇ ਹਾਈ-ਵੋਲਟੇਜ ਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ-ਟੂ-ਕੇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਏਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸਿੱਟੇ' ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਹਿਮਤੀ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟ ਵੋਲਟੇਜ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਘੱਟ ਵੋਲਟੇਜ ਓਵਰਹੈੱਡ ਪਾਵਰ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਵਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੀ.ਆਈ.ਬੀ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਵੋਲਟੇਜ ਪਾਵਰਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਆਈ.ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪਾਵਰਲਾਈਨਾਂ. ਨੰਬਰ 85618/2020 ਅਤੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

6. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਵੋਲਟੇਜ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਛਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 18 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਜੀਆਈਬੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਓਵਰਹੈੱਡ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਓਵਰਹੈੱਡ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਓਵਰਹੈੱਡ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

7. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭੂਮੀਗਤ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1,3 ਅਤੇ 4 (ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਨੇ 17 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ 2021 ਦਾ ਆਈਏ ਨੰਬਰ 149293 ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨਃ

ਏ. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਊਰਜਾ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

ਬੀ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 4 ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ;

ਸੀ.ਭਾਰਤ ਨੇ 2015 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਈ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਸਮੇਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਅਸਲ ਖੇਤਰ ਜਿੱਥੇ ਜੀਆਈਬੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੌਰ ਅਤੇ ਪਵਨ ਊਰਜਾ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਉੱਚ ਵੋਲਟੇਜ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰਨਾ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

ਈ. ਕੋਲਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਵਰਤੀ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ।

8. 19 ਜਨਵਰੀ 2024 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇਃ

1."ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗਾ ਜੋ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

2 ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇਗਾ...

3 ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ (1) ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ (2) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅੱਪਡੇਟਡ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। "...

9. ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੱਪਡੇਟਡ, ਵਿਆਪਕ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਃ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 4 ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ;

5 "ਯੂ ਐਨ ਐਫ ਸੀ ਸੀ ਸੀ"

ਏ. ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਖੋਜ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਘਟਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਜਨਮ ਦਰ, ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਿਕਾਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਟਿੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਟਿੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਆਈਬੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਬੀ.ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਵੋਲਟੇਜ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਘੱਟ ਵੋਲਟੇਜ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੈ;

ਸੀ. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਰਬਨ ਫੁਟਪ੍ਰਿੰਟ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ' ਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੌਰ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਊਰਜਾ ਦੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀਆਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਹਨਃ

i. ਜੀਆਈਬੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ 1972 ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹੈ।

ii. ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ; 'ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜੀਆਈਬੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

iii.ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ, ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਟਿਊਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 6 ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੰਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਇਨ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

6 “ਡਬਲਯੂ ਆਈ ਆਈ”

iv. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਇਨ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਲਈ 2016 ਵਿੱਚ 'ਹੈਬੀਟੈਟ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਐਂਡ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ ਆਫ ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ' ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ;

v. ਇਸ ਵੇਲੇ, ਜੈਸਲਮੇਰ ਵਿੱਚ ਸੈਮ ਅਤੇ ਰਾਮਦੇਓੜਾ ਵਿਖੇ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਦੀ ਅੰਸ਼ਕ ਸੰਸਥਾਪਕ ਆਬਾਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 21 ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਚੂਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।ਕੈਪਟਿਵ ਪ੍ਰਜਨਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ;

vi. ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤਿੰਨ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਤਿੰਨ ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰਾਂ, ਅਠਾਰਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਸਥਾਨਕ ਸਹਾਇਕ ਸਟਾਫ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

vii. ਡਬਲਯੂ. ਆਈ. ਆਈ. ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੰਡ ਫਾਰ ਹੌਬਰਾ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੌਬਰਾ ਬਸਟਾਰਡ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟਾਫ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ, ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਸਮੇਤ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

viii. ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਨਕਲੀ ਗਰਭਪਾਤ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੂਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਘੱਟ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜੀਆਈਬੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਈ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਦਿਸ਼ਾ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ, ਜੀ.ਆਈ.ਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ.

10. ਸੋਧ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।

ਸੀ. ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ

I. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ

11. ਭਾਰਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਕਿਯੋਟੋ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸੀ, ਜੋ 16 ਫਰਵਰੀ, 2005 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਯੂਐੱਨਐੱਫਸੀਸੀਸੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤਾ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕਾਸ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਟੀਚੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਕਾਸ ਵਪਾਰ, ਸਵੱਛ ਵਿਕਾਸ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਲਾਗੂਕਰਨ ਵਰਗੇ ਵਾਧੂ ਢੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

12. ਯੂ. ਐੱਨ. ਐੱਫ. ਸੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇਸ ਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ[7] ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਯੂ. ਐੱਨ. ਐੱਫ. ਸੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈਃ

"ਇਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਵ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਪਰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

.....

ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ।

13. ਯੂ. ਐੱਨ. ਐੱਫ. ਸੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹਾਪਣ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਖਤਰਨਾਕ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।. ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ

7 ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਃ ਮਤਾ/ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ (20 ਜਨਵਰੀ 1994 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ)

2.[8]ਅਨੁਛੇਦ 3 ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 3 (1) ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਜਲਵਾਯੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ[9] ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 3 (3) ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ[10] ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ, ਰੋਕਥਾਮ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

14. ਦਸੰਬਰ 2012[11] ਵਿੱਚ ਦੋਹਾ, ਕਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ 18ਵੀਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2015 ਤੱਕ ਇੱਕ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਜਲਵਾਯੂ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਜੋ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਧਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਤੋਂ 2 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ (3.6 ਡਿਗਰੀ ਫਾਰਨਹੀਟ) ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਗੇ। ਸੀਓਪੀ 21 ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਸੰਬਰ 2015 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਦੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ 196 ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 12 ਦਸੰਬਰ 2015 [12] ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤਾ[13] ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

15. ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਨੇ 2 ਅਕਤੂਬਰ, 2015 ਨੂੰ ਯੂਐੱਨਐੱਫਸੀਸੀਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਦਾਨ (ਐੱਨਡੀਸੀ) ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰੇ। ਭਾਰਤ ਨੇ 2 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਐੱਨ. ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ 2030 ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਇੱਕ ਅੱਪਡੇਟ ਦਿੱਤਾ। ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ[14] ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ

ਏ. ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਅਧਾਰਤ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੰਚਤ ਬਿਜਲੀ ਸਥਾਪਤ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ

8 ਆਈ. ਬੀ. ਆਈ. ਡੀ, ਆਰਟੀਕਲ 2.

9 ਆਈਬੀਡ, ਆਰਟੀਕਲ 3(1).

10 ਆਈ. ਬੀ. ਆਈ. ਡੀ, ਆਰਟੀਕਲ 3(3).

11 "ਦੋਹਾ ਜਲਵਾਯੂ ਗੇਟਵੇ"

12 ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ, ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ (12 ਦਸੰਬਰ 2015 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ). ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਐੱਫ ਸੀ ਸੀ ਸੀ /ਸੀ ਪੀ /2015/ ਐੱਲ. 9/ਰਿਵ /1.

13 "ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤਾ"

14 ਦੇਖੋ ਯੂਐੱਨਐੱਫਸੀਸੀਸੀ, ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ (2021-2030) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਦਾਨ

https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/202208/India%20Updated%20First%20Nationally%20ਨਿਰਧਾਰਤ% 20Contrib.pdf

2030, ਗ੍ਰੀਨ ਕਲਾਈਮੇਟ ਫੰਡ ਸਮੇਤ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿੱਤ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ;

ਬੀ. ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਧਾਉਣਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਜਲ ਸਰੋਤ, ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਖੇਤਰ, ਤੱਟਵਰਤੀ ਖੇਤਰ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ; ਅਤੇ

ਸੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਜਲਵਾਯੂ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਜਲਵਾਯੂ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀਆਂ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ।

ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

16. ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਮਰੱਥਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਟੀਚਾ ਹੈ। 2022 ਤੱਕ, ਭਾਰਤ ਨੇ 175 ਗੀਗਾਵਾਟ (ਗੀਗਾਵਾਟ) ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਮਰੱਥਾ (ਵੱਡੇ ਪਣ-ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ-ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਟੀਚਾ ਜੋ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਨੇ 2030 ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਥਾਪਿਤ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ 450 ਗੀਗਾਵਾਟ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

17. ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਨਿਵੇਸ਼, ਨਵੀਨਤਾ ਅਤੇ ਗੋਦ ਲੈਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੀਤੀਗਤ ਉਪਾਅ ਅਤੇ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਊਰਜਾ ਟੀਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਵਧ ਕੇ, ਭਾਰਤ ਆਪਣੀ ਊਰਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਥਿਰ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜੋਖਮਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਖਰਚੇ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

18. ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਕਿਫਾਇਤੀ ਊਰਜਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ, ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ।

II. ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

19. ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਯਤਨ ਕਈ ਗੁਣਾ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ 1972, ਜਲ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1974, ਹਵਾ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1981, ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ 1986, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ 2010, ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2022 ਵਿੱਚ, ਊਰਜਾ ਸੰਭਾਲ਼ ਐਕਟ 2001 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਬਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਵਪਾਰ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।15 ਬਿਜਲੀ (ਗ੍ਰੀਨ ਐਨਰਜੀ ਓਪਨ ਐਕਸੈੱਸ ਰਾਹੀਂ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ) ਨਿਯਮ 2022 ਬਿਜਲੀ ਐਕਟ 2003 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗ੍ਰੀਨ ਐਨਰਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਿੰਗ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੌਰ ਮਿਸ਼ਨ (ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ), ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਊਰਜਾ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਮਿਸ਼ਨ, ਗ੍ਰੀਨ ਇੰਡੀਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਰਣਨੀਤਕ ਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਛਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

20. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 48-ਏ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 51 ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ, ਝੀਲਾਂ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

15 ਊਰਜਾ ਸੰਭਾਲ ਐਕਟ 2001, ਸੈਕਸ਼ਨ 14(ਡਬਲਯੂ)

ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣ ਲਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਜਿਊਣ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਸਾਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹਨ।

21. ਐਮ.ਸੀ.ਵਿੱਚ ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ,[16] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 48ਏ ਅਤੇ 51ਏ (ਜੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈਃ

"8. .... ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ, ਜੋ "ਜੀਵਨ" ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੜਬੜੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਜੀਵਨ" ਲਈ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗੀ।

22. ਵੀਰੇਂਦਰ ਗੌਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ,[17]ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀਃ
“7.....ਆਰਟੀਕਲ 21 ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ, ਸਵੱਛਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਮੇਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਆਦਿ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

16 [2000] ਪੂਰਕ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 389: (2000) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 21
17 [1994] ਪੂਰਕ. 6 ਐੱਸਸੀਆਰ 78: (1995) 2 ਐੱਸਸੀਸੀ 577

21. ਇਸ ਲਈ, ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੁਣ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮੁੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਹੈ।

23. ਕਰਨਾਟਕ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਕੇਨਚੱਪਾ,[18] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਗਲੋਬਲ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ। ਬੰਬੇ ਡਾਇੰਗ ਐਂਡ ਐੱਮ. ਐੱਫ. ਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ (3) ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟਲ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ,[19] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਇੱਕ "ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ" ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

24. ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਅਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਬਾਹੀ ਸਾਲ ਦਰ ਸਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 21 ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

25. ਇੱਕ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀਆਂ ਅਸਥਿਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਜੋ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ) ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਵੈਕਟਰ ਬੋਰਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ, ਸੋਕੇ, ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਤੂਫਾਨ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ

18 [2006] ਪੂਰਕ. 2 ਐੱਸਸੀਆਰ 362: (2006) 6 ਐੱਸਸੀਸੀ 371
19 [2006] 2 ਐਸਸੀਆਰ 920: (2006) 3 ਐਸਸੀਸੀ 434

ਪ੍ਰਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਘਾਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

26. ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਲਕਸ਼ਦੀਪ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਜਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜੋਖਮ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਆਬਾਦੀ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਕਸਰ ਰਵਾਇਤੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਰਗੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

27. ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ' ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ' ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

28. 2019 ਵਿੱਚ, ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ, ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ,

ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ, ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ "... ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ[20] ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

29. ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੰਟਰਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ 2015 ਦੇ ਜਲਵਾਯੂ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ' ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।21 ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਜਲਵਾਯੂ ਸੰਕਟ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।

30. ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
"ਇਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ, ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ, ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

20 ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਫਤਰ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਧੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, 16 ਸਤੰਬਰ 2019
<https://www.ohchr.org/en/statements/2019/09/five-un-human-rights-treaty-bodies-issue-joint-statement-human-rights-and>.

21 ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਫ਼ਤਰ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। 26 ਨਵੰਬਰ, 2015 ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ 21 ਵੀਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ।

ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ, ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ "।

31. ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ 2015 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੰਜ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੇ ਯਤਨ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।22 2018 ਵਿੱਚ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ[23] ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

32. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ[24] ਦੀ ਅੰਤਰ-ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 2017 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਾਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਈਏਸੀਟੀਐੱਚਆਰ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਨਿੱਜੀ ਅਖੰਡਤਾ, ਸਿਹਤ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

33. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਲਵਾਯੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਪਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ, ਵੇਵਰਿੰਕੇ-ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।25 ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਊਰਜਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ

22 ਐਮ ਬਰਗਰ ਅਤੇ ਜੇ. ਵੈਂਟਜ਼ (ਐਡੀ.) ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਯੂ. ਐਨ. ਈ. ਪੀ.: ਦਸੰਬਰ 2015, ਪੀ 11,19. <wedocs.unep.org/handle/ 20.500.11822/9934>

23 ਜੇ.ਐਚ. ਨੈਕਸ, ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਸਾਫ਼, ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੈਪੋਰਟੇਅਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੌਂਸਲ,A/HRC/37/59

of 24 January 2018 (available at <undocs.org/A/HRC/37/59>; ਡੀ ਆਰ ਬੋਇਡ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ, 25 ਅਕਤੂਬਰ 2018, ਪੀ 2-8.

24 "IACTHR"

25 ਐਮ. ਵੇਵਰਿੰਕੇ-ਸਿੰਘ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਆਦਿ। : ਹਾਰਟ 2019, ਪੰਨਾ 108-109 ਅਤੇ 130.

ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1994 [26] ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।

34. ਊਰਜਾ ਦੀ ਅਸਮਾਨ ਪਹੁੰਚ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿੰਗ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੇ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਸਮੇਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਔਸਤਨ 1.4 ਘੰਟੇ ਬਾਲਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ[27] ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

35. ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਵੱਛ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ, ਰਾਜ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ, ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

III. ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

36. ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜੋ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ

26 ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ (1994). "ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ"। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਪ-ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1994/9, Appendix

27ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ, ਐੱਸਡੀਜੀ 7 ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੀਤੀ ਸੰਖੇਪ-12 ਐੱਸਡੀਜੀ 7 ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਪ੍ਰਗਤੀ-ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਫੋਰਮ। ਸਾਲ 2018 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/17489PB12.pdf>

ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਹਤ ਜੋਖਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੱਲ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ' ਤੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

37. ਭਾਰਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਲਗਭਗ 5,000 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਵਾਟ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ[28] 4-7 ਕਿਲੋਵਾਟ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋਲਰ ਫੋਟੋਵੋਲਟੈਕ ਪਾਵਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਪਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੱਟ ਲੀਡ ਟਾਈਮ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਊਰਜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉੱਤੇ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਲਰ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਊਰਜਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਿਹਤ ਜੋਖਮਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ, ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਖੇਤਰ ਗਰਿੱਡ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਊਰਜਾ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

38. ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੌਰ ਮਿਸ਼ਨ [29] ਇਸ ਦੇ

28 ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। (2023). ਇਹ ਵੀ ਦੇਖੋ, ਰੈਫ. REN21 ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ 2023 ਅਤੇ ਆਈਆਰਈ ਐਨ ਏ ਦੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਮਰੱਥਾ ਅੰਕੜੇ 2023.

29 "ਐੱਨਐੱਸਐੱਮ

ਮੁੱਖ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ 11 ਜਨਵਰੀ 2010 ਨੂੰ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਐੱਨਐੱਸਐੱਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨੀਤੀਗਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲੋਬਲ ਲੀਡਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਅਧਾਰਤ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੰਚਤ ਬਿਜਲੀ ਸਥਾਪਤ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਜੀ. ਡੀ. ਪੀ. ਦੀ ਨਿਕਾਸ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ 2005 ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ 2030 ਤੱਕ 45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ। 2030 ਤੱਕ 500 ਗੀਗਾਵਾਟ ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਅਧਾਰਤ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਟੀਚਾ 2070 ਤੱਕ ਨੈੱਟ ਜ਼ੀਰੋ ਹੋਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। 2023-24 ਵਿੱਚ, 9,943 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੀ ਕੁੱਲ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚੋਂ, 8,269 ਗੈਰ-ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਹਨ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਏਜੰਸੀ (ਆਈ. ਆਰ. ਈ. ਐੱਨ. ਏ.) ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਅੰਕੜੇ 2023 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ[30] ਦੀ ਚੌਥੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।

39. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਲਰ ਅਲਾਇੰਸ[31] ਦਾ ਗਠਨ 2015 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਸੀਓਪੀ 21 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ 94 ਮੈਂਬਰ ਦੇਸ਼ਾਂ[32]ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੰਚ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਊਰਜਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਨੂੰ ਕਾਰਬਨ-ਨਿਰਪੱਖ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਈਐੱਸਏ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ 2030 ਤੱਕ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਵਿੱਚ 1 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਲੌਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਤ ਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕਾਂ, ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਨਿਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਲਾਗਤ-ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਊਰਜਾ ਹੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ[33] ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਰਾਜਾਂ[34] ਵਿੱਚ।

40. ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਇੱਕ ਗਰਿੱਡ [35] ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਅਕਤੂਬਰ 2018[36] ਵਿੱਚ ਆਈਐੱਸਏ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਓ. ਐੱਸ. ਓ. ਡਬਲਿਊ. ਓ. ਜੀ. ਪਹਿਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਹ ਮੰਤਰ ਹੈ ਕਿ"

30 ਆਈਆਰਈ ਐਨ ਏ'ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਮਰੱਥਾ ਅੰਕੜੇ 2023'। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਏਜੰਸੀ, ਅਬੂ ਧਾਬੀ. < https://www.irena.org/Publications/2023/Mar/Renewable-capacity-statistics-2023>

31 "ਆਈਐਸਏ"

32 ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਲਰ ਅਲਾਇੰਸ, 'ਬੈਕਗ੍ਰਾਉਂਡ' ਵੇਖੋ https://isolaralliance.org/about/background

33 "ਐਲ ਡੀ ਸੀ ਐਸ"

34 ਐੱਸ ਆਈ ਡੀ ਐੱਸ

35 “ਓ ਐਸ ਓ ਡਬਲਯੂ ਓ ਜੀ

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਲਰ ਅਲਾਇੰਸ, 'ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ 2020', ਪੀਪੀ. 4.<https://isolaralliance.org/uploads/docs/20469ea05e2b897ca9ffec8a17273f.pdf >

ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡੁੱਬਦਾ। ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰੀ ਗਰਿੱਡਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਗਰਿੱਡ ਰਾਹੀਂ ਜੋੜ਼ਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਊਰਜਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।

41. 2021 ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਓ.ਪੀ [26] ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਓ ਐਸ ਓ ਡਬਲਯੂ ਓ ਜੀ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਨ ਗਰਿੱਡਸ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ [37] ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ 92 ਦੇਸ਼ਾਂ[38] ਨੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਵੱਛ ਸੰਚਾਲਿਤ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਲੋਬਲ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਭਾਈਵਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਃ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਕਿਫਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਿਜਲੀ ਗਰਿੱਡਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

42. ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੋਲਾ ਅਧਾਰਤ ਬਾਲਣਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਲੱਭੇ ਬਲਕਿ ਆਪਣੀ ਊਰਜਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਸਥਾਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੇ। ਤਿੰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।39 ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਗਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ energyਰਜਾ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ 25% ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ energyਰਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੌਰ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ. ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕੋਲੇ ਅਤੇ ਤੇਲ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਖਰਚੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਰਜੀ ਵਰਗੇ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੌਰ ਊਰਜਾ, ਕੋਲੇ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਰਤੋਂ ਸਵੱਛ, ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਊਰਜਾ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ।

43. ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਸੁੱਕੇ ਮਾਰੂਥਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਭਰਪੂਰਤਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

37"ਜੀਜੀਆਈ"

38 ਨਵੀਂ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਗ੍ਰੀਨ ਗਰਿੱਡਸ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ-ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਇੱਕ ਗਰਿੱਡ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਸਹਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, (2022) https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1763712

39 ਦੇਖੋ ਨਿਵੇਸ਼ ਭਾਰਤ, 'ਇੱਕ ਸੂਰਜ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ, ਇੱਕ ਗਰਿੱਡਃ ਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ', 10 ਜਨਵਰੀ 2024 https://www.investindia.gov.in/team-india-blogs/one-sun-one-world-one-grid-empoweringsustainability

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰੂਥਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਜਲਵਾਯੂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬੱਦਲਾਂ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਲ ਭਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਤੀਬਰ ਧੁੱਪ ਫੋਟੋਵੋਲਟੈਕ (ਪੀਵੀ) ਸੋਲਰ ਪੈਨਲਾਂ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੂਰਜੀ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸਮਤਲ ਟੌਪੋਗ੍ਰਾਫੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਲਾਭ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ, ਭਾਰਤ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਊਰਜਾ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

IV. ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਕੱਦਮਾ

44. ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ[40] ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧਾਰਤ ਊਰਜਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯੂਐੱਨਐੱਫਸੀਸੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਜਲਵਾਯੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਰਾਬਰੀ' ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੰਤਰ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ 7 (ਐੱਸਡੀਜੀ 7) (ਜੋ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਕਿਫਾਇਤੀ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਊਰਜਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ[41] ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

45. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਕੰਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਦਾਅ' ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਗਿਣਤੀ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਵਿੱਚ

40 ਜੇ ਸੈਂਟਜ਼ਰ ਅਤੇ ਆਰ ਬਾਇਰਨਜ਼, 'ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗਲੋਬਲ ਰੁਝਾਨਃ 2023 ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ', ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ, (2023) < https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2023/06/Global_trends_in_climate_change_litigation_2023_snapshot.pdf>

41 ਡੀ ਬੋਡਾਂਸਕੀ, 'ਪੈਰਿਸ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਸਮਝੌਤਾਃ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਮੀਦ?' (2016) 110 ਅਮੈਰੀਕਨ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 288.

ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ. ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ।

46. ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼ ਬਨਾਮ ਅਰਗੇਂਡਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, [42] ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਡੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 2 (ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ) [43] ਅਤੇ 8 (ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ) [44] ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ, 45 ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜਲਵਾਯੂ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਕੇਸ ਨੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਡੱਚ ਸਰਕਾਰ 2020 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 1990 ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 25% ਤੱਕ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ।

47. ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਂਥਰੋਪੋਜੈਨਿਕ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।46 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ' ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਨੁਕਸਾਨ [47] ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ "ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਉਪਾਅ" ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

48. ਸੱਚੀ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅਰਜਨਟੀਨਾ, ਅਤੇ ਅਲ-ਅਲ [48] ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 16 ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ

42ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼ ਰਾਜ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਨੀਤੀ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਬਨਾਮ ਅਰਗੇਂਡਾ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ, ਐਚਆਰ 20 ਦਸੰਬਰ 2019, ਈਸੀਐਲਆਈਃ ਐਨਐਲਃ ਐਚਆਰਃ 2019:2006, ਪੈਰਾ 2.1

43 ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ (ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ) ਕਲਾ 2.

44 ਆਈ. ਬੀ. ਆਈ. ਡੀ, ਆਰਟੀਕਲ 8.

45 " ਈ.ਸੀ.ਐਚ.ਆਰ

46 ਆਈਬੀਆਈ ਡੀ

47 ਆਈ. ਬੀ. ਆਈ. ਪੈਰਾ 5.2.3.

48 ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ, ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਬਨਾਮ ਅਰਜਨਟੀਨਾ (ਦਸੰਬਰ) 22 ਸਤੰਬਰ 2021, ਸੀਆਰਸੀ/ਸੀ/88/ਡੀ/104/2019.

ਬਾਲ [49] ਨੇ ਅਰਜਨਟੀਨਾ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਫਰਾਂਸ, ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਤੁਰਕੀ ਦੁਆਰਾ ਬਾਲ [50] ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ। ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੀਨਹਾਉਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਘਟਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਰਬਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਉਪਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਕਾਰਬਨ ਨਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਕਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰਾਜ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

49. ਕਾਰੋਬਾਰ, ਨਵੀਨਤਾ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, [51] ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟਾਪੂ ਦੇਸ਼ ਕਿਰੀਬਾਤੀ ਤੋਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਗਿਆ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਕਿਰਿਬਾਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਰਿਬਾਤੀ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਕਿਰਿਬਾਤੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਿਬਾਤੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

50. ਇਹ ਕੇਸ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

49 " ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ"
50 " ਯੂ ਐਨ ਸੀ ਆਰ ਸੀ"
51 [2015] ਐਨ ਜ਼ੈਡ ਐਸ ਸੀ 107

ਡੀ. 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ

51. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 13,663 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ "ਤਰਜੀਹ ਖੇਤਰ" ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; 80,680 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ "ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ" ਵਜੋਂ; ਅਤੇ 6,654 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ ਜੀਆਈਬੀ ਲਈ "ਵਾਧੂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰ" ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰਣੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈਃ

ਖੇਤਰ	ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ	ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ	ਕੁੱਲ
ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰ	13,163 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	500 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	13,663 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਸੰਭਾਵੀ ਖੇਤਰ	78,580 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	2,100 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	80,680 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰ	5977 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	677 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	6654 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ

52. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 99,000 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਮ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈਃ

ਏ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਓਵਰਹੈੱਡ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘੱਟ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ, ਵੰਡ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਪਾਵਰ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕੇਬਲ ਸਿਰਫ 400 ਕੇਵੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੇਬਲਾਂ ਲਈ ਡਰੱਮ ਦਾ ਆਕਾਰ 250 ਮੀਟਰ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਕਰੰਟ ਦੇ ਲੀਕ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ, ਲਗਭਗ 4 ਤੋਂ 5 ਜੋੜ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਲੰਬੀ ਦੂਰੀ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਤਰਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੇਬਲ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦਾ ਡਾਊਨਟਾਈਮ ਵੀ ਵਧੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 5 ਤੋਂ 8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ 400 ਕੇਵੀ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੀ.ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 220 ਕੇਵੀ ਲਾਈਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਬਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਕੇਬਲ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਝੰਡੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਾਰੂਥਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਰੇਤ ਨੂੰ ਉਡਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਅਤੇ ਰੇਤ ਦੇ ਟਿੱਬੇ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਝੰਡੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਉੱਚ ਵੋਲਟੇਜ ਕੇਬਲਾਂ ਲਈ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਹੈ;

ਡੀ. ਭੂਮੀਗਤ ਕੇਬਲ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਏਸੀ ਪਾਵਰ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੇਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

ਈ.ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੂਮੀਗਤ ਕੇਬਲਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੇਬਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਬਲ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਫਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏਗਾ;

ਐੱਫ. ਬਿਜਲੀ ਐਕਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇ ਕੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਰਸਤੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

ਜੀ. ਭੂਮੀਗਤ ਕੇਬਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ;

ਐੱਚ. ਭੂਮੀਗਤ ਕੇਬਲ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਛਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲਾਗਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ।

ਜੇ ਕੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੂਮੀਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਰਜਿਤ ਹੋਵੇਗੀ;

ਆਈ. ਕੇਬਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉਤਪਾਦਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ;

ਜੇ. ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ 60 ਕੇਵੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀਆਂ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਭੂਮੀਗਤਕਰਨ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਉਟੇਜ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੱਡੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ;

ਕੇ. ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਆਈ. ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤਕਰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਲਗਭਗ 80,688 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਅਤੇ

ਐਮ. ਉਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਹਵਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ, ਇਸ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਸਿਰਫ 3% ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਕੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ 93,000 ਮੈਗਾਵਾਟ ਵਾਧੂ ਕੋਲੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ। ਕੋਲੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 623 ਬਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਗੇ।

53. ਉੱਪਰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ ਵਰਗੀਆਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਇੰਟਰਫੇਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਬਾਈਨਰੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

54. ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਖੁੱਟ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਕੇ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਰਬਨ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਊਰਜਾ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

55. ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਯੂਐੱਨਐੱਫਸੀਸੀਸੀ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰਕਰਤਾ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ।ਭਾਈਵਾਲੀ, ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

56. ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਧਿਰ ਹੈ। ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਨੈੱਟਵਰਕ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੁਪਰ ਕੈਸੇਟ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, [52] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ' ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ[53] ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ:

"80. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

57. ਅਪੈਰਲ ਐਕਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਏ. ਕੇ. ਚੋਪੜਾ,[54] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਧਿਰ ਹੈ:
"ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ' ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

52 [2008] 9 ਐੱਸਸੀਆਰ 165: (2008) 13 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 30
53 ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2014) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 438
54 [1999] 1 ਐੱਸਸੀਆਰ 117: (1999) 1 ਐੱਸਸੀਸੀ 759

ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਨਿਯਮ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਅਸੰਗਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲੀਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਲਾਭ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖੋ-ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ੁਕਲਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ। [(1980) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 526:1980 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ) 815: ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1980 ਐਸ. ਸੀ. 1535] ਮੈਕਿਨਨ ਮੈਕੇਂਜ਼ੀ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਐਂਡਰੀ ਡੀ ਕੋਸਟਾ [(1987) 2 ਐਸਸੀਸੀ 469:1987 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 100: ਜੇਟੀ (1987) 2 ਐਸਸੀ 34]; ਸ਼ੀਲਾ ਬਾਰਸੇ ਬਨਾਮ. ਸੈਕ., ਚਿਲਡਰਨ ਏਡ ਸੁਸਾਇਟੀ [(1987) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 50,54:1987 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ.) 458] ਪੰਨਾ 54 ਉੱਤੇ ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ.; ਵਿਸ਼ਾਖਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ [(1997) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 241:1997 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ.) 932: ਜੇ. ਟੀ. (1997) 7 ਐਸ. ਸੀ. 384]; ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [(1997) 3 ਐਸਸੀਸੀ 433:1997 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 434: ਜੇਟੀ (1997) 2 ਐਸਸੀ 311] ਅਤੇ ਡੀ ਕੇ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਡਬਲਯੂ ਬੀ [(1997) 1 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 416,438:1997 ਐਸ ਸੀ ਸੀ (ਸੀ ਆਰ ਆਈ) 92] ਐਸ ਸੀ ਸੀ ਪੀ. 438)

"58. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ (ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ) ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

59. ਸਿਰਫ਼ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ, ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦਰਮਿਆਨ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਲਈ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰੰਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਜ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਲਚਕੀਲੇ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਨੀਂਹ ਵੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

60. ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ-ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ-ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਨਾ ਕਰੇ। ਦੋਵਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ

ਡਿਸਜੈਕਟਿਵ ਸਿਲੋਸ. ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਦੁਬਿਧਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣਾਂ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਕਾਰਨ ਪੀੜਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਧਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਂਦ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

61. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਓਵਰਹੈੱਡ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਮੰਗੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਓਵਰਹੈੱਡ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਮੇਟੀ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਊਰਜਾ ਦੇ ਅਖੁੱਟ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਗੈਰ-ਗੱਲਬਾਤਯੋਗ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਭਾਲ਼ ਦੇ ਯਤਨ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ।

62. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਵੋਲਟੇਜ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵੋਲਟੇਜ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੰਬਲ ਦਿਸ਼ਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਮੁੜ ਕੈਲੀਬ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਡੋਮੇਨ 'ਤੇ ਛੱਡਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ

ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਤਰਜੀਹੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਾਹਰ। ਖੇਤਰ, ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਾਹਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਹਰੇਕ ਸਥਾਨ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਸੂਖਮ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

63. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਰ ਵੈਂਕਟਾਰਾਮਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਰਨ।

64. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀਃ

(i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਟਿਊਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ;
(ii) ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ੰਕਰ ਸਿੰਘ, ਮੈਂਬਰ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ;
(iii) ਡਾ. ਨਿਰੰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਵਾਸੂ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ;
(iv) ਬੀ. ਮਜੂਮਦਾਰ, ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ਼ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਵਾਰਡਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ;
(v) ਡਾ. ਦੇਵੇਸ਼ ਗਾਧਵੀ, ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਦ ਕਾਰਬੇਟ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ।
(vi) ਸ਼੍ਰੀ ਲਲਿਤ ਬੋਹਰਾ, ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ (ਗ੍ਰੀਨ ਐਨਰਜੀ ਕੋਰੀਡੋਰ) ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲਾ; ਅਤੇ
(vii) ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲਾ।

65. ਕਿਉਂਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕੰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੌਰ ਊਰਜਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇਃ
(i) ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਰਾਜਪੁਰ, ਮੈਂਬਰ ਪਾਵਰ ਸਿਸਟਮ, ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜਲੀ ਅਥਾਰਟੀ; ਅਤੇ

(ii) ਸ਼੍ਰੀ ਪੀਸੀ ਗਰਗ, ਮੁੱਖ ਸੰਚਾਲਨ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ

ਯੂਟਿਲਿਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ

66. ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇਃ

ਏ. ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੰਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਓਵਰਹੈੱਡ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ, ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਹੱਦ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ;

ਬੀ ਜੀਆਈਬੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟੈਪੇਗ੍ਰਾਫੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਰ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ;

ਸੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ। ਅਜਿਹੇ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ;

ਡੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ, ਵਰਖਾ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ, ਤਾਪਮਾਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ;

ਈ. ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਛਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ। ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਊਰਜਾ ਦੇ ਅਖੁੱਟ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।

ਐੱਫ. ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸੰਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ, ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ;

ਜੀ. ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ਼ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹੋਬਰਾ ਬਸਟਾਰਡ ਜਾਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਬਲੈਕ ਸਟਿਲਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ;

ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਆਬਾਦੀ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਟਰੈਕਿੰਗ, ਕੈਮਰਾ ਟ੍ਰੈਪਿੰਗ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਰਵੇਖਣ ਵਰਗੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

i. ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਧੂ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈਨਾਂ' ਤੇ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਉਚਿਤ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਘਟੀਆ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜੋ ਕਿ ਮਾੜੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਸੰਭਾਲ਼ ਦੇ ਯਤਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਅਸਫ਼ਲ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਯਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੀਆਈਬੀ (ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਸਮੇਤ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਗਾ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜੀਆਈਬੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰੇਗੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜਲੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ 'ਬਰਡ ਫਲਾਈਟ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਰਧਾਰਨ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿਜਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਅਣ-ਮਿਤੀ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਪਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈਃ

"ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖਰਾਬ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬਰਡ ਫਲਾਈਟ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਡਿਸਕ ਵੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਾਇਵਰਟਰ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਖਿੱਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਮਾੜੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨੀ, ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਨਾ ਹੋਣ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਈ. ਏ. ਦੀ "ਬਰਡ ਫਲਾਈਟ ਡਾਇਵਰਟਰ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਡ ਫਲਾਈਟ ਡਾਇਵਰਟਰ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 15 ਸਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਰਡ ਡਾਇਵਰਟਰ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੈਸਟ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ ਜੋ ਕਿ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਉਡਾਣ ਡਾਇਵਰਟਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਜੋ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਡਾਇਵਰਟਰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਣ।

67. ਕਮੇਟੀ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਭਾਲ਼ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੰਛੀ ਡਾਇਵਰਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਵੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਮੇਟੀ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਓਐਮ ਨੰਬਰ 25-7/42/2019-ਪੀਜੀ ਮਿਤੀ 27 ਮਈ 2022 ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

68. ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਣਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

69. ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਢੁਕਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜੋੜ਼ਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਜੀਆਈਬੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ, ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

70. ਅਸੀਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰੇ ਅਤੇ 31 ਜੁਲਾਈ 2024 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ।

71. ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਈ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨਃ

ਏ. ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਐਕਸ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਉਪਾਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦੀ ਨਸਲ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਸੂਲੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕੱਛ ਬਸਟਾਰਡ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਗੁਜਰਾਤ, ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਬਸਟਾਰਡ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਰੋਲਾਪਾਡੂ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਣੀਬੇਨੂਰ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਘੱਟੀਗਾਓ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਨ-ਸੀਟੂ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਬੀ. ਲੂੰਬੜੀਆਂ, ਨੇਵਲੇ, ਹੇਜਹੋਗ ਅਤੇ ਮਾਨੀਟਰ ਕਿਰਲੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀਡੇਟਰ-ਪਰੂਫ ਘੇਰੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੇਰਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਂਥਰੋਪੋਜੈਨਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ;

ਸੀ. ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਘਾਹ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ;

ਡੀ. ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜੀ. ਆਈ. ਬੀਜ਼ ਲਈ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਣਚਾਹੇ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

ਈ. ਜੀ. ਆਈ. ਬੀ. ਦੀ ਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਟੈਲੀਮੈਟਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਐੱਫ. ਚੱਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰ ਪੁਆਇੰਟਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਚ ਟਾਵਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾੜ ਅਤੇ ਫਾਇਰ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੀ. ਸੰਭਾਲ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਸਟਾਰਡ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ;

ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਥਾਨਕ ਹਿਤਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਆਈਬੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਆਈ. ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਬਸਤੀਆਂ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਚਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ; ਅਤੇ

ਜੇ. ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਭਾਲ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

72. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 8 (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਤੀ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਜੋ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਿਛਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

73. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

74. ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਸਤ 2024 ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ।

ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮੁੱਖ ਨੋਟਸ: ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Advocate Shifa Kler